

PACIENTO IEŠKOMA SVEIKATOS INFORMACIJA INTERNETE, POŽIŪRIS Į JĄ IR BANDYMAS PRITAIKYTI

GIEDRĖ KUNCAITĖ¹, RAIMONDAS RADŽIŪNAS¹, JURGITA DAUKŠIENĖ¹

¹Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Medicinos akademijos Farmacijos fakulteto Vaistų technologijos ir socialinės farmacijos katedra

Raktažodžiai: *pacientas, sveikatos informacija, internetas, vartotojas.*

Santrauka

Darbo tikslas - nustatyti visuomenės vaistinės pacientų dažniausiai ieškomos sveikatos informacijos internete poreikį, svarbą ir naudą. 360 pacientų buvo apklausti naudojant anketinę apklausą didmiesčio, miesto ir kaimo visuomenės vaistinėse. Darbe aptariamos problemos, su kuriomis pacientai susiduria ieškant sveikatos informacijos, pagrindinės problemos būtų informacijos nesusisteminimas ir kontraversiškumas (23%). Rezultatai parodė, kad daugeliui pacientų internete rasta informacija sukelia abejonių (73,7%). Taip pat respondentai dažniau linkę rastą informaciją aptarti su artimaisiais (per 47%) nei su gydytoju ar vaistininku. Nustatyta, kad internete rasta informacija veikia pacientų tolesnius gydymosi sprendimus.

ĮVADAS

Tiksli ir laiku pateikta informacija, kaip tinkamai pasirinkti ir vartoti vaistus – svarbi sveikatos priežiūros dalis [1]. Šiandien pacientai jau nepasitiki sveikatos priežiūros specialistais, kaip vieninteliais informacijos apie vaistus ir sveikatą šaltiniais, ir nori aktyviai dalyvauti priimančiam gydymosi sprendimus ir stengiasi papildyti savo žinias iš kitų prieinamų šaltinių [2-4]. Pacientai skaito vaistų informacinius lapelius, specializuotus ir gyvenimo būdo žurnalus, stebi televizijos laidas, atkreipia dėmesį į reklamas, tariasi su šeimos nariais ir draugais, varto specializuotą literatūrą bei naudojami elektroniniai šaltiniai [4-6].

Internetas yra viena jauniausių komunikavimo priemonių, tačiau bene galingiausių lyginant su kitomis, tokiomis kaip telefonas, radijas, televizija. Internetas kaip informacijos šaltinis yra sparčiausiai populiarėjantis [7]. Interneto vartotojų skaičius auga kasdien ir šiuo metu Lietuvoje yra 2,1 mln. interneto vartotojų [8].

Internetas gali būti naudingas tiek sveikatos priežiūros specialistams, tiek pacientams [9]. Sveikatos apsaugos specialistams internetas yra kaip vertingas klinikinis įrankis arba dar viena priemonė pasidalinti informacija su kolegomis ir pacientais bei nuolat didėjantis naujos informacijos šaltinis [10]. Interneto vartotojai, galėdami prieiti prie informacijos, susijusios su sveikata, gali tolygiai aktyviai dalyvauti gerinant savo sveikatą ir sprendžiant problemas [11-12].

Šių dienų visuomenė – skubanti visuomenė, o internetas labai patogus skubantiems žmonėms [13]. Neabejotina, tai palengvina daugelio žmonių gyvenimą, tačiau lygiai taip pat daugelis jų yra bent kartą suabejoję interneto teikiamų paslaugų ar jame rastos informacijos kokybe. Didėjant žinių srautui internete, išlieka aktuali šių žinių patikimumo problema. Ypatinga nauda būtų kontroliuojant sveikatos informaciją internete. Tai palengvintų informacijos gausos valdymą, grįžtamojo atsako tinkamą mechanizmo parinkimą bei naudingų internetinių puslapių tikrinimą ir palaikymą [14].

Didžiąją vaistų dalį suvartoja vyresni pacientai, tačiau ilgainiui dabartinė „internetu karta“ taps pagrindiniais vaistų vartotojais, todėl itin svarbu jau dabar suprasti, kokie jaunosios kartos poreikiai ir galimybės. Internetas turėtų palengvinti rūpinimąsi sveikatos apsaugos kokybe, o ne kliudyti [9].

Darbo tikslas yra nustatyti visuomenės vaistinės pacientų dažniausiai ieškomos sveikatos informacijos internete poreikį, svarbą ir naudą.

TYRIMO METODIKA IR TIRIAMIEJI

Tyrimas buvo atliekamas 2009 m. birželio mėn. – 2010 m. vasario mėn. 9-iose atsitiktinai parinktose – įvairių Lietuvos didmiesčių, miestų ir kaimo – vaistinėse. Vaistinės įtrauktos į tyrimą pagal 2 kriterijus – visų pirma, jog vaistinės oficineje būtų pakankamai vietos užtikrinti galimybei pristatyti tyrimo tikslą, prisėsti ir užpildyti anketą. Antra – tyrimas vykdytas tik tose vaistinėse, kurių vadovai sutiko priimti tyrėjus.

Tyrimas atliktas anketinės apklausos metodu. Anketą

1 lentelė. Respondentų duomenys.

Analizuojami pacientų požymiai		Skaičius	Proc.
Lytis	Moterys	260	72,2
	Vyrai	100	27,8
	Iš viso:	360	100
Gyvenamoji vieta	Didmiestis	123	34,2
	Miestelis	117	32,5
	Kaimas	120	33,3
	Iš viso:	360	100
Šeimyninė padėtis	Vienas (a)	62	17,2
	Su partneriu	23	6,4
	Su šeima	268	74,4
	Su draugais	6	1,7
	Duomenų nepateikė	1	0,3
	Iš viso:	360	100
Išsilavinimas	Nebaigtas vidurinis	48	13,3
	Vidurinis	100	27,8
	Profesinė technikos mokykla	53	14,7
	Aukštasis neuniversitetinis	65	18,1
	Aukštasis universitetinis	84	23,3
	Duomenų nepateikė	10	2,8
Ar šiuo metu dirba	Iš viso:	360	100
	Taip	173	48,1
	Ne	186	51,7
	Duomenų nepateikė	1	0,3
Pajamos 1 šeimos nariui	Iš viso:	360	100
	<400LT	23	6,4
	400-800 LT	106	29,4
	800-1200LT	65	18,1
	>1200LT	66	18,3
	Duomenų nepateikė	100	27,8
Iš viso:	360	100	

sudarė 21 klausimas apie naudojamus informacinius šaltinius, apie interneto svarbą ir įtaką sveikatos informacijos paieškai, surastos informacijos kokybę, tolimesnį jos pritaikymą bei apie patį respondentą.

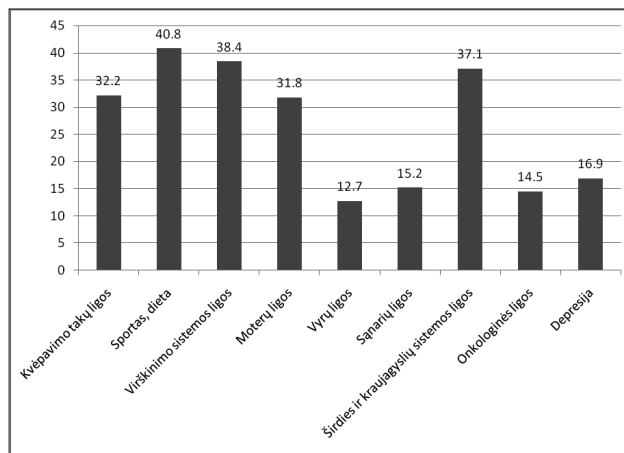
Tyrimo metu apklausti 360 pacientų: 123 didmieščio, 117 miesto ir 120 kaimo vaistinėse. Tyrime siūlyta dalyvauti visiems tyrimo dieną į pasirinktą vaistinę atėjusiems pacientams, vyresniems nei 18 metų bei kurių profesija nebuvo susijusi su sveikatos apsauga. 1 lentelėje pateikiami išsamūs respondentų duomenys.

Statistinė duomenų analizė atlikta naudojant SPSS 17.0 for Windows ir Microsoft Office Excel 2007 programas. Duomenys apdoroti taikant procentinių dažnių ir vidurkių metodus. Rodiklių suderinamumas ir statistinis patikimumas skaičiuotas remiantis Chi kvadratu (χ^2). Skirtumai laikyti reikšmingais, kai $p < 0,05$.

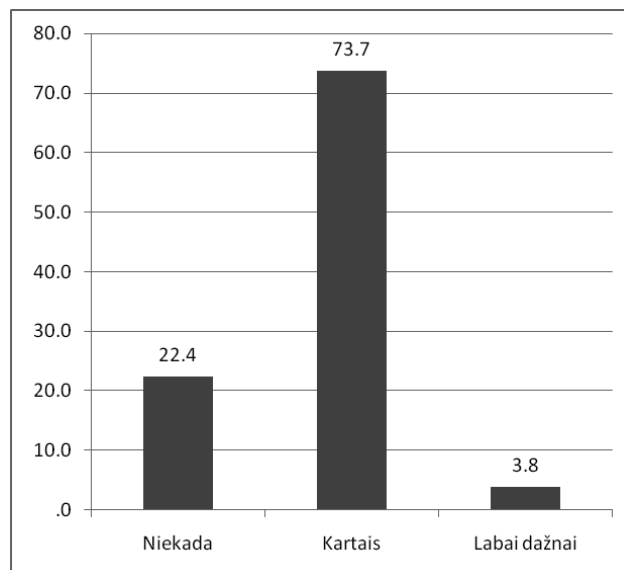
TYRIMO REZULTATAI

Tyrimo dalyvavo 260 moterų ir 100 vyrų, nuo 18 iki 85 metų. Atlikus tyrimą nustatyta, kad sveikatos informacijos internete ieško per 40% respondentų. Didžioji dalis interneto vartotojų yra 18-40 metų, turintys aukštąjį išsilavinimą ($p < 0,05$).

Rezultatai parodė, kad visuomenės vaistinės pa-

1 pav. Kokios sritys domina labiausiai? (proc.).

2 pav. Ar dažnai internete rasta informacija kelia abejonį? (proc.).

cientus labiausiai dominančios sritys yra sportas ir dieta (40,8%), virškinimo sistemos ligos (38,4%), širdies ir kraujagyslių sistemos ligos (37,1%), kvėpavimo takų ligos (32,2%), moterų ligos (31,8%) (1 pav.). Internetu informacijos ieškoma ne tik apie ligas, sveiką gyvenimo būdą, bet ir apie vaistus. Reikia pastebėti, kad apie vaistus informacija dažniausiai yra ieškoma kartą per mėnesį. Apie ligas informacijos dažniau ieško vyresnio amžiaus žmonės, o apie sveiką gyvenimą – jaunesni. Taip pat, ieškodami informacijos apie ligas, respondentai daugiau dėmesio atkreipia į galimas komplikacijas, gydymą ir simptomus.

Net 53,94 proc. respondentų vaistus vartoja nuolat.

Dauguma jų 41–65m. amžiaus ir vyresni. Vertinant vaistų vartojimo dažnio santykį su jų interneto naudojimu sveikatos informacijos paieškai, beveik ketvirtadalis, t.y. 43 (23,5%) iš 183, nuolat vartojantys vaistus, naudojami internetu paieškai sveikatos klausimais.

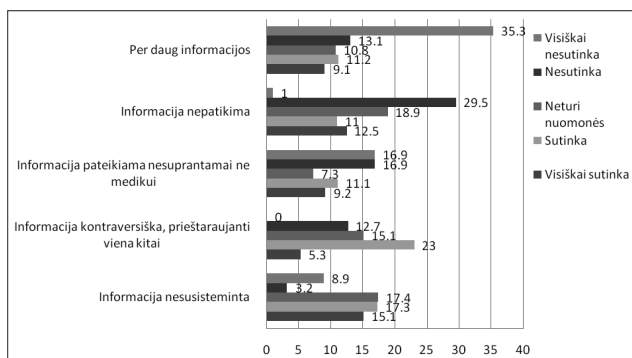
Nors daugumai internete rasta informacija kartais sukelia abejonių (73,7%), tačiau dalis iš likusių respondentų labai pasitiki šia informacija ir abejonių jiems niekada neiškyla (22,4%). (2 pav.). Abejonėms dėl internete rastos informacijos įtakos neturi respondentų išsilavinimo lygis ($p > 0,05$).

Pagrindinės problemos, su kuriomis respondentai susiduria ieškodami sveikatos informacijos internete, yra informacijos nesusisteminimas ir kontraversiškumas (23%). Kita vertus, rezultatai rodo, kad respondentus tenkina toks informacijos kiekis (35,3%) ir jie mano, kad informacija yra pateikiama pakankamai suprantamai (16,9%) (3 pav.).

Itin svarbu pabrėžti, kad 55% respondentų pagal internete rastą informaciją bandė patys sau nustatyti ligą, lygiai pusė (50%) respondentų patys paskyrė gydymą ir net 55% respondentų patys išsirinko vaistus. Tokiu būdu, jie išvengė apsilankymo pas gydytoją ar vaistininko konsultacijos. Taip pat per 47% respondentų informaciją aptaria tik su artimaisiais (4 pav.).

REZULTATŲ APTARIMAS

Internetu, kaip priimtiniu informacijos apie vaistus ir sveikatą šaltiniu, naudojasi net 41,4 proc. visuomenės vaistinės pacientų. Tai pakankamai aukštas rezultatas, lyginant su kitų šalių tyrimų rezultatais – Australijoje (2006 m.) [6] -25 proc., o 2007 m. Suomijoje [5] internetu teigė besinaudoją informacijai apie vaistus ir sveikatą gauti 20 proc. pacientų; JAV kaimo vietovėse 2000 m. atliktas tyrimas [15] tvirtino, kad internetu naudojasi 51 proc. pacientų. Tyrėjai pažymi, jog tikėtina, kad interneto,

3 pav. Teiginių apie informaciją sveikatos klausimais internete įvertinimas (proc.).

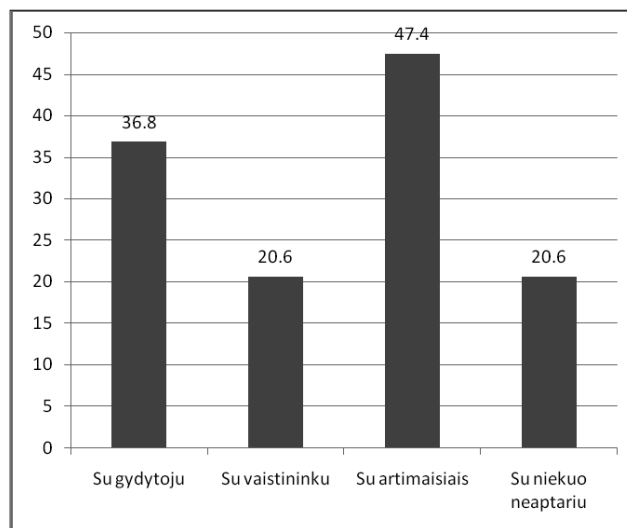
kaip informacijos apie vaistus bei sveikatą šaltinio svarba ateityje augs [5, 15], didėjant interneto prieinamumui [10, 16, 15] bei besidominčių informacija apie vaistus ir sveikatą elektroniniam raštingumui [10]. Ypatingas lūžis prognozuojamas, kai šiandieninė skubanti interneto vartotojų karta pasieks 45–50 metų amžių ir pradės gausiau vartoti vaistus [13, 17].

Pažymėtina, kad didesnioji internetu besinaudojančių pacientų dalis yra jaunesni nei 40 m., turintys aukštąjį universitetinį išsilavinimą. Ši tendencija stebima ir Suomijoje [6], Australijoje [5] bei JAV [15]. Pastebėtina, kad Lietuva pagal aukštąjį išsilavinimą įgijusių asmenų skaičių 20–29 metų amžiaus grupėje pirmauja visoje Europoje [18].

Interneto vartojimas taip pat labai priklauso nuo jo prieinamumo [16]. Dalis vartotojų nesinaudoja internetu, nes neturi galimybės to padaryti. Šiuo metu Lietuvoje yra vykdomi projektai bei steigiamos kompiuterių klasės, siekiant suvienodinti interneto prieigos sąlygas [19].

Tyrimo metu išskirti pagrindiniai internetinių puslapių trūkumai - informacijos nesusisteminimas ir kontraversiškumas. M.Benigeri ir P.Pluye savo tyrime [16] išskyrė pagrindinius sveikatos informacijos trūkumus internete: nevienodos kokybės sveikatos informacija prieinama internete; sunkumai surandant, suprantant ir pritaikant šią informaciją.

Mūsų tyrime taip pat buvo nagrinėjama, kokios sritys labiausiai domina respondentus bei ar dažnai šios informacijos ieškoma. Sveikatos informacijos bent kartą per mėnesį ieško 39,4% respondentų. J.A.Diaz su kolegomis atliktame tyrime nustatyta, kad bent vieną kartą

4 pav. Su kuo aptariate internete rastą informaciją? (proc.).

per savaitę šios informacijos ieško 19% respondentų, o bent vieną kartą per mėnesį - 35% [15]. Ieškomoms sveikatos informacijos sritims sąlyginai turi įtakos bendras visuomenės sergamumas ir mirštamumas dėl atitinkamų ligų. Remiantis Europos Sąjungos duomenimis, Lietuvoje daugiausia susirgimų ir mirčių yra nuo širdies ir kraujagyslių bei onkologinių ligų [20].

Atliktas tyrimas parodė, kad vis daugiau žmonių informaciją, rastą internete, aptaria su artimaisiais ir mažiau su sveikatos priežiūros specialistais, taip stengdamiesi sutaupyti savo laiką bei pinigus. Panaši situacija ir Rodo saloje, kai 59% neaptaria su gydytoju ir net 11% renkasi interneto informaciją, užuot nuėję pas gydytoją [15]. Tyrimo metu nustatyta, kad pacientams yra tekę patiems nusistatyti ligą, pasiskirti gydymą ir išsirinkti vaistus. Galima teigti, kad jie patys prisiima visą atsakomybę už savo sveikatą. Tokiu būdu didėja potenciali žala ir rizika dėl vaistų pervartojimo [16].

IŠVADOS

Daliai pacientų internetas yra svarbus informacijos apie vaistus ir sveikatą šaltinis. Pacientus domina informacija tiek apie sveiką gyvenseną, tiek apie vaistus ir ligas. Nors informacija, rasta internete, kartais sukelia abejonių daugumai respondentų, ji veikia tolimesnius paciento gydymo sprendimus. Dažniausiai informacija yra aptariama su artimaisiais ir vis mažiau aptariama su sveikatos priežiūros specialistais.

Literatūra

- 1.Waitzkin H. Information giving in medical care. *Journal of Health and Social Behaviour* 1985, 26 81-101;
- 2.Charles C, Whelan T, Gafni A. What do we mean by partnership in making decisions about treatment? *Br Med J* 1999; 319:780-782;
- 3.Jadad AR. Promoting partnerships: challenges for the internet age. *Br Med J*. 1999;319(7212):761-4.
- 4.Nair K, Dolovich L, Cassels A, McCormack J, Levine M, Gray J, Mann K, Burns S. What patients want to know about their medications. *Can Fam Physician* 2002; 48:104-110;
- 5.Narhi U, Helacorpi S. Sources of medicine information in Finland. *Health Policy* 2007; 84(1): 51-57;
- 6.Tio J, LaCaze A, Cottrell WN. Ascertaining consumer perspectives of medication information sources using a modified repertory grid technique *Pharm World Sci* 2007;29(2):73-80;
- 7.Coleman B. Producing an information leaflet to help patients access high quality information on the Internet: a local study. *Health Info Libr J*, 2003; 20: 160-171;
- 8.Internet World Stats. Internet Top 10 Countries in Europe

– September 2009. Miniwatts Marketing Group. Prieiga per internetą: <http://www.internetworldstats.com/stats4.htm#europe>;

9.Widman L, Tong D. Requests for medical advice from patients and families to health care providers who publish on the World Wide Web. *Arch Intern Med* 1997; 157: 209-212.

10.Peters R, Sikorski R. Digital dialogue: sharing information and interests on the Internet. *JAMA*. 1997; 277: 1258-1260.

11.Ferguson T. Consumer health informatics. *Health Forum J*. 1996 (1): 28-33.

12.Vaitones V. Protocol 'shopping' on the Internet. *Cancer Practice*. 1995; 3: 274-278.

13.Lundberg GD. Providing reliable medical information to the public – caveat lector. *JAMA* 1989; 262: 945-946;

14.Silberg WM, Lundberg GD, Musacchio RA. Assessing, Controlling, and Assuring the Quality of Medical Information on the Internet. *JAMA* 1997; 15: 1244-1245;

15.Diaz JA, Griffith RA, James J. Ng, Reinert SE, Friedmann PD, Moulton AW. Patients' Use of the Internet for Medical Information. *J Gen Intern Med* 2002; 17: 180-185;

16.Benigeri M, Pluye P. Shortcomings of health information on the Internet. *Health Promot Int* 2003; 4: 381-386.

17.Traulsen JM, Noerreslet M. The new consumer of medicine--the pharmacy technicians' perspective. *Pharm World Sci*. 2004;26(4):203-7.

18.Vijeikytė A. Lietuva ES pirmąją pagal aukštąjį išsilavinimą įgijusių žmonių skaičių. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija 2009. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/naujienos/pranesimai.htm?id=2784>;

19.Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. Gyventojai sugrįžta į kompiuterizuotas bibliotekas 2010. Prieiga per internetą: <http://www.bibliotekospazangai.lt/Lists/Posts/Post.aspx?ID=135>.

20.European Commission, Eurostat. Causes of death and infant mortality 2008. Prieiga per internetą: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Causes_of_death_and_infant_mortality.

PATIENT'S ATTITUDE TOWARDS HEALTH INFORMATION FOUND ON INTERNET. ITS PRACTICAL IMPLEMENTATION

Giedrė Kuncaitė, Raimondas Ražiūnas, Jurgita Daukšienė

Summary

Key words: patients, health information, internet, consumer.

The aim of the study - to determine the need, importance and benefits of the mostly searched health information on internet by community pharmacy patients. 360 patients were surveyed by using a questionnaire in metropolitan, urban and rural community pharmacies. Major problems faced by respondents in finding health information online are undigested information and controversy (23%). Results showed, that information found on the Internet sometimes causes doubts to the majority of the respondents (73,7%). Information found on the Internet is more often discussed with family and relatives (47%) than with health care professionals. It was found that, the information found on the Internet affects patients further treatment decisions.

Correspondence to : giedrute.kuncaite@gmail.com

Gauta 2011-05-18